

DISKUTERA

Kursplanen i samhällskunskap

Det här diskussionsunderlaget riktar sig till dig som undervisar i kursen samhällskunskap inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. Syftet med materialet är att lärare ska få en djupare förståelse för och förtrogenhet med kursplanens innehåll som grund för undervisningen.

Materialet är tänkt att användas som underlag för diskussioner kollegor emellan eller som reflektionsfrågor för den enskilde läraren. Det kollegiala lärandet där lärare tillsammans analyserar och utvärderar sin undervisning kan fungera som ett viktigt verktyg för att utveckla undervisningen och diskussionsunderlaget kan med fördel användas i dessa sammanhang. Vissa frågeställningar rör inte bara lärarens uppdrag utan även utbildningens uppdrag i stort och kan då diskuteras med såväl andra lärare, som studie- och yrkesvägledare och ansvariga för utbildningen.

Diskussionsunderlaget innehåller ett urval av frågeställningar och materialet gör därmed inte anspråk på att vara heltäckande. De frågeställningar som presenteras kan snarare ses som utgångspunkter för vidare diskussioner och reflektioner i lärares arbete med att utveckla sin undervisning. Förhoppningen är att materialet ska stödja och inspirera lärare i detta arbete.

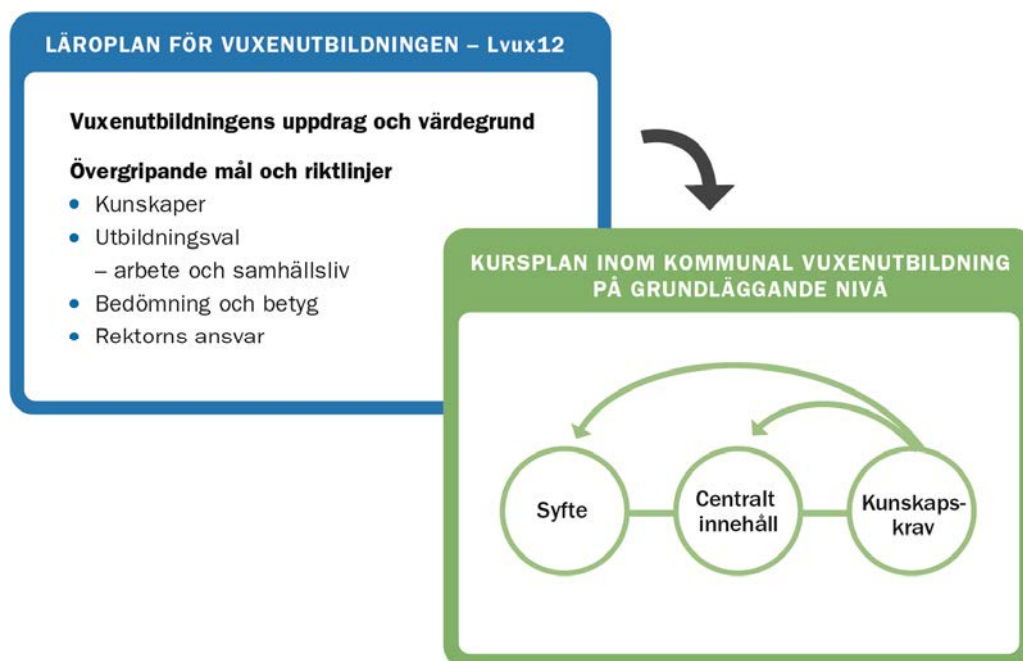
Det finns ett diskussionsunderlag för varje kurs inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. Underlaget innehåller dels frågeställningar som rör undervisningen i samhällskunskap i relation till hur vuxenutbildningens uppdrag formuleras i skollagen (2010:800) och förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen, dels frågeställningar som rör kursplanen och dess delar. Utdrag ur kursplanen och övriga styrdokument är kursiverade i texten.

Materialet är ett av flera stödmaterial som Skolverket tagit fram. Diskussionsunderlaget är tänkt som ett komplement till *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – kursplaner och kommentarer* som finns tillgänglig på Skolverkets webbplats, www.skolverket.se. Det finns på webbplatsen även annat material som kan komplettera dessa båda material – se ytterligare lästips på sidan 7.

Kursplanen i ett sammanhang

Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen, härnäst kallad Lvux12, innehåller gemensamma delar för hela vuxenutbildningen rörande uppdrag och värdegrund samt övergripande mål och riktlinjer. För att förstå undervisningens uppdrag är det angeläget att läsa kursplanen och läroplanen tillsammans. Läraren behöver dessutom känna till de bestämmelser i skollagen (2010:800) och förordning (2011:1108) om vuxenutbildning som berör verksamheten. Kursplanen behöver läsas och förstås i ljuset av helheten.

Inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå finns tolv nationella kurser med fastställda verksamhetspoäng (SKOLFS 2012:18). Varje kursplan inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är indelad i avsnitten *Syfte*, *Centralt innehåll* och *Kunskapskrav*. En utförligare beskrivning av kursplanens olika delar samt kunskapskravens värdeord finns i *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå - kursplaner och kommentarer* som finns tillgänglig på Skolverkets webbplats.

- Den kommunala vuxenutbildningen på grundläggande nivå syftar enligt skollagen (2010:800) till att *ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet. Den syftar också till att möjliggöra fortsatta studier* (20 kap. 4 §). Vad betyder det för din undervisning i ämnet samhällskunskap att syftet uttrycker att elever bland annat ska ges sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet?
- I Lvux12, avsnitt 1. *Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund* står det att *hänsyn ska tas till de enskilda elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå samt att vuxenutbildningen ska ta till vara de kunskaper och erfarenheter som vuxna elever inhämtat genom arbetsliv eller tidigare studier*. Hur synliggör du de kunskaper och erfarenheter eleven

har med sig i ämnet samhällskunskap för såväl dig själv som för eleven? Hur arbetar du med detta såväl i början av kursen som under kursens gång?

- Lvux12, avsnitt 2. *Övergripande mål och riktlinjer* anger att läraren bland annat ska *utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande*. De elever som läser kursen samhällskunskap inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå har många gånger kunskaper inom ett eller flera av de fem kunskapsområdena. Hur kan du i din undervisning utgå från och använda dig av detta? Hur gör du idag och hur skulle du ytterligare kunna utveckla detta i din undervisning?
- I skollagen uttrycks att alla elever *ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt* (3 kap. 3 § skollagen). Lvux12, avsnitt 2. *Övergripande mål och riktlinjer* anger dessutom att alla som arbetar inom vuxenutbildningen *ska uppmärksamma de elever som är i behov av stöd*. Hur arbetar ni i din verksamhet med elever som är i behov av stöd? Vilken sorts stöd i undervisningen skulle en elev specifikt inom kursen samhällskunskap kunna behöva?
- Skollagen anger att *om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får utbildningen tillhandahållas på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Sådan utbildning ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket*. (20 kap. 12 § skollagen). Hur skulle stöd på modersmålet kunna fungera som ett komplement i din kurs?
- Språkets betydelse för lärandet är framskrivet i alla kursplaner inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå och språket spelar en central roll i arbetet med att ge eleven förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.
  - På vilka sätt kan du arbeta språkutvecklande för att stödja en elev i att utveckla kunskaper och förmågor inom kursen samhällskunskap i din undervisning? Vilka ämnesspråkliga aspekter i kursen är viktiga att ta hänsyn till?
  - Hur planerar du din undervisning för att möta en elev som har kunskaper inom ramen för kursens innehåll men där den språkliga uttrycksförmågan sätter gränser för att uttrycka denna kunskap i tal eller skrift?

Kursplanen i samhällskunskap

Kursplanen i samhällskunskap tecknar bilden av ett mång- och tvärvetenskapligt ämne. I kursplanen byggs ämnet samhällskunskap upp kring fem centrala aspekter som anges i syftestexten: de sociala, de ekonomiska, de rättsliga, de mediala och de politiska aspekterna.

Syftet

Syftestexten i kursplanen är formulerad så att det tydligt framgår vilket ansvar undervisningen har för att eleverna ska kunna utveckla de kunskaper och förmågor som anges. Syftet avslutas med ett antal långsiktiga mål som uttrycks som ämnesspecifika förmågor.

- I kursplanens syftestext anges exempelvis att eleven ska utveckla *kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra*. Vilka övriga syften lyfts fram i kursplanen?

Hur arbetar du för att tydliggöra vad undervisningen i samhällskunskap syftar till, för såväl dig själv som för eleven?

- Undervisningen ska enligt kursplanen ge *eleven möjlighet att utveckla en helhetsyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetsyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, rättsliga, mediala och politiska aspekter centrala.*
  - Hur ser du på begreppet helhetsyn och hur planerar du din undervisning så att den ger eleven förutsättningar att utveckla en helhetsyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer?
  - Hur kan du arbeta så att eleven ges förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv? Vilka tänkbara perspektiv skulle du kunna lyfta i undervisningen med tanke på dina elever?
- Kursplanens syftestext uttrycker att undervisningen ska ge eleven *kunskaper om hur man söker och värderar information från olika källor* samt att eleven ska ges *förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kritiskt granskar samhällsfrågor och samhällsstrukturer.* Hur ger du i din undervisning eleven rika möjligheter att träna på att dels utveckla sin förmåga att söka information, dels att underbygga tolkningar och åsikter med argument som grundas på såväl faktakunskaper som värderingar?
- I kursplanens syfte anges att eleven ska *ges möjlighet att utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar.* Därigenom ska eleven stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor. Hur kan du planera din undervisning så att elever med skilda bakgrunder, erfarenheter och traditioner stimuleras till detta?
- Enligt kursplanens långsiktiga mål ska eleven bland annat ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att *söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet.* Hur kan du i din undervisning låta eleven möta olika typer av informationskällor och bli förtrogen med dem? På vilka sätt kan du stödja en elev i att utveckla sin förmåga att formulera relevanta frågor kring ett ämne, söka svar i olika källor samt värdera dessa svar?
- Om syftet med elevens studier är att tillgodogöra sig kunskaper som möjliggör fortsatta studier på gymnasial nivå kan det vara värdefullt att fundera på hur du kan skapa förutsättningar för detta. Reflektera över hur progressionen blir tydlig mellan kurserna på grundläggande respektive gymnasial nivå.

Det centrala innehållet

Det centrala innehållet anger vad undervisningen i kursen ska behandla. Innehållet är indelat i kunskapsområden som ringar in centrala delar av ämnet och i sin tur består av ett antal punkter. Kunskapsområdena behöver inte motsvara arbetsområden i undervisningen, utan de är enbart ett sätt att strukturera innehållet i ämnet. Det centrala innehållet ska inte begränsa innehållet i undervisningen.

Det centrala innehållet i kursen i samhällskunskap har ordnats i fem kunskapsområden som grundar sig på de fem centrala aspekter som lyfts fram i kursplanens syftestext: *Individer och gemenskaper, Information och kommunikation, Rättigheter och rättsskipning, Samhällsresurser och fördelning* samt *Beslutsfattande och politiska idéer.*

- Begrepp och modeller kan vara viktiga verktyg för att förstå samband och utveckla sitt tänkande mot ett allt mer analytiskt synsätt. Hur kan du arbeta för att,

med utgångspunkt i det centrala innehållet, stödja och stimulera en elev i att tillägna sig och använda sig av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller i olika frågor?

- Uppdelningen i de fem kunskapsområdena grundar sig på de fem centrala aspekter som lyfts fram i kursplanens syfte. Dessa aspekter behövs för att skapa en helhetssyn på komplexa samhällsfrågor och samhällsstrukturer. Hur arbetar du för att integrera innehåll från de olika kunskapsområdena så att helhetssyn och perspektivbyten uppmuntras
- *Olika slags medier samt nyhetsvärdering* utgör en av punkterna i det centrala innehållet. Hur kan du arbeta för att eleven ska tillägna sig kunskaper om vad som utmärker olika medier och hur de kan användas i olika sammanhang så att eleven stärker och utvecklar sin förmåga till kritiskt granskning?

Kunskapskraven

Kunskapskraven är skrivna i löpande text och ger helhetsbeskrivningar av vilka kunskaper som krävs för olika betygssteg. De grundar sig på förmågorna som beskrivs i de långsiktiga målen samt på det centrala innehållet.

Kunskapskraven är konstruerade utifrån de olika kunskapsformer som beskrivs i Lvux12, avsnitt 1. *Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund*. Där uttrycks att *kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra*. Enligt läroplanen får inte undervisning och lärande *ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen*. De olika formerna behöver balanseras och bli till en helhet. Detta innebär att en specifik kunskapsform inte kan kopplas samman med ett visst betygssteg.

Frågorna nedan kan med fördel diskuteras med andra lärare som ett led i arbetet med att utveckla en större samsyn och ett gemensamt språk för att beskriva kunskapsnivåer och prestationer.

- Varje del av kunskapskraven inleds med en beskrivning av vad eleven kan eller har kunskaper om. Beskrivningen tar sin utgångspunkt i en förmåga och beskriver även hur eleven visar sitt kunnande för de olika betygsstegen. Det är med kunskapskravens värdeord som progressionen beskrivs, det vill säga hur kraven förändras och utvecklas mellan betygsstegen. Ett exempel är värdeorden **i huvudsak fungerande** (betyget E), **relativt väl fungerande** (betyget C) eller **väl fungerande** (betyget A) som finns i kursplanen i samhällskunskap. Utgå från det sammanhang i kunskapskraven där dessa värdeord anges och reflektera över innebörden i värdeorden. Fundera också över vad skillnaden mellan värdeorden innebär för de olika betygsstegen
- Hur kan lärare och elev få en gemensam förståelse för och medvetenhet om sambandet mellan kursplanens olika delar? Hur kan du exempelvis synliggöra kopplingen mellan förmågorna som uttrycks i de långsiktiga målen och kunskapskraven för eleven? Försök hitta exempel som går att använda tillsammans med eleven för att förklara uppbyggnaden av kunskapskraven i kursplanen i samhällskunskap.

- Enligt *Skolverkets allmänna råd om bedömning och betygssättning inom vuxenutbildningen* (SKOLFS 2013:187) bör lärare *tillsammans med andra lärare regelbundet analysera och diskutera hur olika elevprestationer bedöms i förhållande till kunskapskraven*. Hur arbetar ni i dag i din verksamhet för att sträva efter en likvärdig kunskapsbedömning och hur kan ni ytterligare utveckla detta arbete?

Läs mer

Här bittar du några av Skolverkets publikationer som är aktuella och berör temat:

Skolverket (2012) *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – kursplaner och kommentarer*

Skolverket (2011) *Kommentarmaterial till kursplanen i samhällskunskap*
Kommentarmaterialet till kursplanen i samhällskunskap i grundskolan kan i tillämpliga delar användas även inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Skolverket (2012) *Kommentarmaterial till kunskapskraven i samhällskunskap*
Kommentarmaterialet till kunskapskraven i samhällskunskap i grundskolan kan i tillämpliga delar användas även inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Skolverkets allmänna råd om bedömning och betygssättning inom vuxenutbildningen (SKOLFS 2013:187)

Skolverket (2011) *Kunskapsbedömning i skolan*

Skolverket (2012) *Betygsskalan och betygsstegen B och D*

Skolverket (2012) *Få syn på språket. -Ett kommentarmaterial om språk- och kunskapsutveckling i alla skolformer, verksamheter och ämnen.*

Skolverket (2014) *Sambedömning i skolan – exempel och forskning*